

Nada
Matičič

Tesnoba dolgega časa

Petek. Mestece Peyton. Mama ima svojo seanso in mestece Peyton. Papa petkov večer.

Potepam se. Čudovito. Mesto ni prav nič čudovito. Ampak potepanje. Pravokotni izseki neba med sivimi pročelji. Mešanica starega kamna in novih kombinacij jekla, stekla in betona, plastične prevleke v mozaiku. Neon. Še marsikaj v razvoju. Kako dohiteti druga mesta, kako se dvigniti, kako nič zamuditi, nič zaostati.

Hodim, postavam, se zibljem, buljim okoli sebe. Včasih zožim oči, tako rahlo se potegnem vase, skoraj čisto zaprta v kalupu tiščim skozi množice, in potem se mi vrte kot na zaslonu zvijugane lise, barvne spirale, maškaradna norost, pljusk vrišča v jesenski popoldan, zmaga golote stegen nad rezkostjo togega midijs, uh, kako srčkane pupe s ponarejenimi trepalnicami, stisnjena češnjeva usteca, tanka črta obrvi, oči vabijo zdaj modro zdaj zeleno, poudarjene umetnije triumfirajo nad naravo kakor pisani nasadi v parkih, vse lepo opredeljeno, razporejeno, valovi nova lepota, vsepovsod novo opredeljeno in podrejeno tistim najmogočnejšim silam iz Pariza in Rima na primer (oh, kako stoodstotna podreditev, kakršne si še v sanjah ne more privoščiti noben političen režim tega sveta!), hlače zvone hlamudravo v pižamskih vzorcih, tesno oprijeti nedrčki komaj vzdrže eksplozijo večne ženskosti — ojoj! — slačenje se vrte v barvnem spektru ulice, dolgolasi vitezi rožljajo s hipijevsko malomarnostjo, zaničljivostjo in povaljanostjo, in to bode v oči, kako bodejo s svojimi zamaščenimi rekviziti mode, ki si jih je podredila še neprimerno bolj kot vse drugo, ker se neprestano oponašajo, ti, na videz dobrodušni, lenobni ulični medvedi z rahlim nasmeškom Tukaj smo, kaj nam pa morete, klinc vas gleda, mi serjemo na vas, na vse — oh, vrte se, vrte zmedeni trenutek ničevih marenj, nesmisla in bedarij, daj — dam, daj — dam, ponudbe in povpraševanje, reklamni kič, glejte me, to sem jaz, ha, nekaj sem, korakam času primerno, vidite nove vzorce moje obleke? prmejdun, takih koralid nima nihče! in nihče tako predrznega minija, in nihče tako predrzne frizure, ja, vsakodnevna promenade se spreminja v karneval — in to me zabava, pozabljam, tu so le trenutki.

September mi je kar všeč. Na toplih ulicah se spet gnetejo ljudje. Rožnik se barva. Zadelj šole nimam skrbi. Pred Zlato ladjico lahko sedim pod kostanjem in strmim v vodometa iz baročne kotanje.

V Srebrni trobenti se naslonim na pult in naročim albanček. Pa škatlo cigar z ustnikom. Nobenega asa. Nekam lenobno in tiho mrgolijo okoli mene neznani obrazi. Zastrmim se v steno. Tam stopi gola ženska s čašo v roki proti meni, se nasloni ob pult in tisto čašo pritisne ob prsi in za njenim hrbtom moški v fraku nataka pijačo iz steklenice z nalepko POTENTILA. Oba se zelo prijazno smehljata. Komu je zdaj potrebna potentila? Njemu ali njej? Verjetno njemu, saj je še oblečen. (Če bi bila jaz šef reklamnega oddelka, potem bi si izmislila tole nekoliko drugače: Ona in on, oba gola, se valjata po postelji in pijeta potentilo in čakata na učinek... To bi bilo vsaj v stilu.)

Uh, kakšen dolgčas! Plačam. Dva fanta na stolčkih mi pomežikneta. Ko grem mimo, zavzdihneta. Le čemu? Ne kažem golih stegen, lase komaj do ramen, imam svoje trepalnice in obrvi, oči in usta brez barvnih učinkov, nisem preklasta (spredaj nič, zadaj nič), imam za ta leta menda normalne obline in — kaj, vraga, pa vidita na meni? Morda to, da sem tako prekleto normalna?

Figo, pa nisem. Niti najmanj ne. V nobenem oziru. Sem strašna. Enfant terrible, mi pravijo. Le po kom se je vrgla? ugiba žlahta.

Spet se potikam po pločnikih, buljim v izložbe in nič ne vidim, buljim v ljudi, da se čudijo in vznemirjajo, in to me veseli, sovražim ljudi, sovražim mačke in pse, ki so nenadoma postali modni spremljevalci malomeščanov, sovražim tekoči trak pločevinastih robotov, ker služijo ljudem. Kakšni obrazi nad volani! Metala bi kamenje.

Avtomobili — ljudje, ljudje — avtomobili, zaletavam se, prečkam cesto pri rdeči. Lep fant mi miga iz audija in se smeje.

»Punca, povožena boš!« vpije zlikovec iz cvilečega tomosa v ostrem ovinku. Ljudje uklenjeni na robah pločnikov zijajo vame.

Potem se zaletim v kiosk, v nekakšno kričečo kičasto pošast sredi pločnika. Gole lepotice osamljeno lebdijo za steklom, niti smrkavcem se ne zdi več vredno pasti firbca. Najnovejši tip avtomobila se ponuja v rdečkastem barvnem prelivu po mehki pločevini z golo lepotico spredaj na motorju. To verjetno dobiš za nameček, če kupiš tale avto?

Kakšen dolgčas! Zakolovratim na promenado. Ob ločnici — brneči cesti se mesto ustavi. Naprej čez ne sili. Tu je še kar mir. Neizogibna gospa s psičkom, nekaj nezanimivih stiskajočih se parčkov, nekaj starčkov s slamniki, jata najstnic, ki kot vrabci čebļjaje zletavajo mimo. Ustavim se pri devetem svetilniku na široki peščeni poti. Sedem na klop in si prižgem cigaro.

Jaz, Jasna Andolškova, sedim tega pozno poletnega popoldneva na samotni klopi ob glavni promenadi. Sedim kar tako. Dolgčas mi je. Nimam nobenih posebnih želja, moje srce ni veselo ne žalostno, samo sedim in strmim v utrip mesta na robu.

Najprej pride okrogloličen in trebušen gospod s sprehajalno paličico. Šestdesetletnik?

»Dovolite?«

Prikimam. Sicer je klop nasproti tudi prazna.

»Pa kar sami?«

Gledam vanj in joj, tale možiček s trebuščkom in paličico je že tako daleč...

Prikimam.

»Dovolite, vas smem kar naravnost vprašati, če ste za en kozarček?«

Molčim in gledam skozenj v veličastno tiso, ki se je v stoletnem miru nakošatila menda prav zdajle sredi zelene trate in prav zame — Joj, če bi bila drevo! Takole pokončno, ponosno drevo.

»Nekaj izvrstnega, gospodična. Dobro bi se prilegalo k vaši cigari. Zelo zanimivo. Mlado dekle kadi cigaro. Kaj takega še nisem videl. V mojih letih...«

Za hip opazim, kako me prebada skozi zlato obrobljene naočnike drobno očesce. Paličica, očesce, trebušček — to gre nekako skupaj.

»V mojih letih...« ponovi.

»Prosim,« rečem mirno, »ali bi že šli?«

Očesce zastrmi, podbradek, trebušček in tako dalje se postavijo na vse štiri — ah, takole se pa ne damo! — ampak človek je iz tistih časov, ko so ga navadili na bon ton.

»Oprostite, prosim, nič slabega nisem mislil, gospodična. Oprostite.« Ne, ne, so se upirali najimenitnejši deli tega trupa, ampak nič ni pomagalo, staro dostojanstvo se je postavilo na noge in se priklanja oddaljilo.

Pet minut. Strmim v tiso. Vsa je mirna, dobra, razkošna. Ustvarjena za to, da jo občudujemo. Vraga, kdo pa še tu občuduje drevesa?

»Hej, punčka!«

Preklast dolgolasec, ki se nalašč ne umiva in nalašč počenja vse, kar druge jezi, ki mu ni treba nič delati, ker ga naša družba (da ne bi zaostajala za drugimi na svetu) tolerira, ves umazan, kuštrav in smrdljiv se kar od zadaj prekobali na klop, se z vso težo nasloni name, se stisne obme, kot bi prav na tej klopi nanj čakala, mi spretno sune cigaro iz ust, dvakrat potegne, pravi: »Drek,« in mi jo porine nazaj v usta, potegne iz žepa neko smrdljivo reč, si jo vtakne v usta in prične žvečiti, se nasloni nazaj, levico mi potisne pod ramo in v kratkih presledkih pljuva v loku na pot.

»Punčka, kaj bova pa zdaj? Se greva onegavit?«

Cigaro vržem na tla. Sunem, da mu roka zbinglja z mene, in ga brcnem v koleno.

»Drek smrdljivi, če se takoj ne odprekljaš z mene, te nekam sunem!«

Sploh nič ne zine, samo zija, patetično z usti in očmi, on je sploh nekje daleč; tu je le za kratek hip svojega odsedanja, epizodica odrešenika mladih...

»Kaaam me misliš?«

»V zdolgočaseni gobec. Saj v hlačah tako nič nimaš.«

Spet zazija, odpira oči, usta kot krastača, se nekajkrat zvije, potem se peresce privzdigne, in ne vem, ali igra ali pa je z njim že tako »daleč«, se prekopicne na pot, potegne glavo skozi noge, se prekopicne, se znova odvije pa še enkrat zvije, in bog pomagaj, končno se odpihne kakor sapica.

Uh, res ne vem, kaj naj še počnem na tem svetu! Moja teta Lucija ima popolnoma prav. Ta se vsaj ne trudi, da bi kaj napravila iz mene. Obratno, zbuja zaupanje: Dekletce — mi pravi — ti boš že naredila tako, da bo prav zate. Pameti imaš dovolj in je popolnomo nesmiselno, da bi ti jo kdo solil.

Zlahta hoče, da bi postala nekaj. To se pravi Nekaj. Morala bi biti po kalupu. In imela bi mir. Zmerom se spotikajo obme: Jasna, kako se pa obnašaš? Ne srkaj juhe! Ne grizi si nohtov! Vsi svetniki, noge z mize, slišiš? Prav nič šik nisi, veš. (Na obleko ne gledam preveč, zato je mami kar prav, da nisem nikoli doma ob petkih, ko ima seanse.) Že spet smrdiš po alkoholu! Sveta nebesa, kaj je postalo iz tebe! In kaj šele bo! Da bi imela vsaj fanta kot dekleta njenih let! modrujejo mamine prijateljice in moje tete (razen tete Lucije). Veste, disco klubi so kar v redu. Moj fant je zdaj nekam bolj miren. Ne bega sem in tja, pravi gospa Tinca, in v šoli se bolje uči... Naša Jasna pa nič. Ne klubi ne hala Tivoli ne šport, skratka nič. Potepanje. (Uboga mama. Papa je optimist: Punca se bo vnela za kakega fanta in bo mir.)

Marnje, marnje. In neumnosti. In laži. In koliko sleparjev, ki nam ne-prestano pridigajo o kakem boljšem in lepšem svetu in potegnejo neumnost za seboj. Kar se tega tiče, je teta Lucija kar v redu. Če se komu ne da več živeti, pravi, pa naj neha. Naj si izbere odrešenje ali boljši svet, če misli, da je to rešitev. Če je že onkraj samo spanje ali nič ali nov svet, vseeno bolje kot to, kar ga zdaj teži... Tale svet že ni zato, da bi nas osrečeval. Ljudje so si ustvarili pekel in nesmisel. Prijateljstva, sožitje — kakšne sleparije znotraj in zunaj družbe! Še v tem, ko se trudijo, da bi to ustvarili, se sprenevedajo v svojo korist, kaj pa drugega! Napuh in koristoljubje, lov za slavo. Moj papa je bil partizanski zdravnik in teta Lucija tudi. Papa je danes primarij, teta Lucija pa v pokoju. Ampak še zmerom zdravi zastoj, če se ji zdi, da je kdo potreben njene pomoči; tudi papa dela še »izven«, pa ne brez modrih kuvert. Vsaj petdeset tisočakov, hudiča, saj je specialist... S teto Lucijo se ne moreta, posebno kadar mu zapoje pesmico o visokih moralnih kvalitetah nekdanjih udeležencev narodnoosvobodilne...

Stoj! Tule prihaja gospod s črno koničasto brado. Oči mehke, otožne. Gleda v daljave. Pesnik? Bo šel mimo? Bo prisedel? Tole bi bilo vsaj zanimivo.

Gre naprej. Lepa, naravna hoja. Pri zadnjem petnajstem svetilniku se okrene in zavije nazaj — po drugi strani svetilnikov. Ne pogleda sem. Vrag z njim!

Nobene cigare več. Kaj naj počnem? Prazni krogi se širijo, se pretakajo drug skozi drugega, tanki rob se boleče belí, svetloba prasketa tam na skrajnem robu; zaprta v kroge, ki se globoko širijo... Vpijem kakor v sanjah brez glasu, hočem se osvoboditi in steči kakor v sanjah, teči, joj, ne morem, prikovana sem, dušim se, ven hočem... Kam?

»Lahko prisedem?«

Nekdo gleda dol. K meni. S tenkimi belimi prsti se okleplje roba belega prasketajočega kroga, ki se polagoma odmika, tale pa trdovratno tiči sredi in zelo je podoben — vraga, komu že?

»Smem?«

»Prosim? Ah, seveda...«

Pesnik je. V roki se mu znajde zavojček cigaret.

»Prosim?«

Odkimam.

»Ne kadite?«

»Ja. Cigare.«

Zagledam se vanj. Skrit nasmešek in potem čisto navaden, ocenjujoč, kramarski pogled. Tisto rahlo upanje ugasne.

»Nisem se zmotil,« pravi tiho, ugasne vžigalico, spravi zavojček in škatlico vžigalic v žep, fine kretnje, diši nevsiljivo po kolonjski, in ko govori, kaže lepo urejeno vrsto zgornjih zob.

»Imam srečo. Mislil sem, da ne bom nič dobil. Slabo je kazalo.«

»Kaaj pa iščete?«

Zasmeje se. Bradica mu nagajivo miga. In v bradici jamica, ki jo ne more čisto skriti.

»Mlada dekleta. Lepa, prikupna, postavna dekleta.«

Zardim proti volji. Obraz pa imam vendar poln senc.

»Ali jih potrebujete več?«

»Ja. Za film.«

»Torej niste pesnik?«

Zdaj se smeji, da mu bradica poskakuje. Zelo je lep, ko kaže bele zobe pod črnimi brki.

»Pesnik! Ta je pa lepa! Veste, sicer pa imate prav. Režiser sem in režiserji so tudi pesniki, kajne? Še nikoli nisem pomislil na to. Mnogo skupnega imamo. Pravi režiser mora biti vse: pesnik, pisatelj, glasbenik, slikar... Poznavalec vsega in vsakogar. Skratka, umetnik življenja. Delujem v arenah sedme umetnosti in v arenah življenja... Torej sem tudi pesnik, dekle. Kramljanje z vami pa je res prijetno. Imate domislice, ki sprožijo nove domislice, in tako...«

»Delate film?«

»Ustvarjam ga, deklica, ustvarjam. In iščem ljudi za svoj film.«

»Seks?«

Malo obotavljivo. »No, ja. Seveda. Tudi seks.« Spet se smeji. Srečni, sončni človek. Kaže, da mu gre vse lepo po maslu.

»Bom kar odkrit. Laže se bova pomenila. Opazil sem vas že na Can-carjevi. Šel sem za vami... Videl sem, kako ste tu na klopi opravili z vsiljivcema. Odlično. Imate svoj stil. Veste, kaj hočete.«

Prasnem v smeh.

»Vidim, da vas ne morem prepričati o resnosti...«

»Saj tudi vi ne mislite resno. Mar mi ponujate vlogo junaka ali bi me radi vtaknili med statiste?«

»Režiser ne išče statistov, punčka. Mislim, da se bova vseeno zmenila. Všeč ste mi, ker se ne daste uloviti kot riba... Smem vprašati, kaj študirate?«

»Gimnazijka sem še. Ali bi bilo potrebno dovoljenje šole in staršev?«

»Mislim, da ne. Če vi nočete. Sicer ste pa polnoletni?«

»O seveda. Pa tudi nedolžnost je že fuč.«

Zabavno je. Vendar! Tokrat je v zadregi.

»To, to je postransko. Še bolje. Vam ne bo nerodno,« pravi in pokaže lepe zobe.

»Se slačiti? Kje pa! Poznam skupinski seks. Saj bo skupinski tudi, ali ne?«

Spet zadrega. Verjetno ima drugačne skušnje z dekleti. Take, da jih on spravlja v zadrego.

»V pravem pomenu besede ne bo to. Bo pa prikaz tega v nekakšni baletnoumetniški izpovedi.«

»Aha. Umetniško. Saj, take stvari je treba privzdigniti, jim dati navdih, ki ga navadni gledalci pač ne morejo razumeti, bodo pa zato vseeno navalili na blagajne, kajne?«

»Zdaj pa res ne vem...«

»Vidite, da imate srečo. Dobili ste, kar ste želeli. Le kateri režiser tega ne dobi? Dekle po vašem okusu, ki je ne bo sram pozirati golo pred kamerami. Ali bo veliko deklet?«

»S statisti vred okoli tristo.«

Zažvižgam. »Vi ste pa kavelj. Ali ste jih že veliko naložili?«

»Vprašate! Kdo bi lovil! Prišlo jih je čez tisoč.«

»Pa glavne vloge — še niso podeljene?«

»Tu pa se zmerom zatakne. Cele mesece čakamo na odkritje...«

»Krasno. Odkritje sem.«

»Ne bi že tega trdil. Najprej...«

»Se bo treba sleči. Saj za to vlogo menda velike igralske zmožnosti niso potrebne, kaj?«

»Ne,« se smeje, »velike res ne.«

»Čudovito telo imam.«

»Nesporo. To sem takoj opazil.«

»Obraz ni kaj posebnega — zato pa je drugo vse v redu.«

»Prepričan sem o tem...«

Planem: »Prekleti lažnivec! Prav nič ne veš o meni. O mojem čudovitem telesu. Čudovito! Prekleti lažnivi gnoj! Zdaj pa se poberi!«

Filmski režiser samo strmi. Malo pobledi. Verjetno ne doume, da je kaj takega sploh mogoče. S finimi rokami odvrže čik in ga pohodi. Zmaje z glavo. Lepa bradica trza.

»Ubrisana smrklja! Nekaj krepkih po zadnjici bi ti že zbil histerijo.«

»Nimam čudovitega telesa, nisem vam nič več všeč. Imam pa zato svoj stil.«

Zdi se, da mož z bradico še kar noče oditi. Kaže, da bi se bil rad spri-digal nad nesramno smrkljivo, potem pa si jo položil v posteljo. Zato vsta-nem, zamahnem z roko in zbežim v gozd.

Kako duhamorno, kakšna siva vsakdanjost! Umetnost, vpijejo, pa je plaža, lepota — pa je blato, resnica — pa je sleparstvo.

Morala bi se izpljuvati, če bi bilo potem kaj bolje. Izpljuvati iz sebe vse tisto, s čimer me že bolj ali manj pitajo toliko let, ki se jih zavedam. Škoda, da nimam nobene cigare. Napit se grem.

Zložno korakam po drevoredu. Igre svetlobe in senc na obrazu. Na-stavljam ga krošnjam, ki se prijazno odzivajo in dopuščajo pot soncu na moj obraz. Ko se tako vpijajo vame topli prebliski božanskega sonca, ko se predajam trenutkom užitkov teh odtiskov božanske roke, ko tako božansko tratim čas za večnost — se iz blagosti zelenja, prenasičenih zrelih plodov pozno poletnih grmov in k tlom poleglih čaš, ki so že vse dale iz sebe, izcimi (po zloslutni predvidevnosti, da so božanski trenutki res kratkotrajni) profesor Koprivc z drobnim, krhkim bitjecem, ki ima velike, svetlikajoče se in neumne oči.

Bliža se tale Casanova današnjih dni. Spet si je nekaj nalovil. Sicer pa mu ni bilo treba veliko naprezanja, da je tole dobil. Casanova je glasbeni umetnik. Profesor in skladatelj. Rosna dekleta so njegova slabost. Venec odvzema nekoliko surovo, pohotno, da vsaj nekaj ostane za spomin.

Prihaja, rahlo se zibajoč, obdan z gloriolo dvojnega poslanstva: umet-nosti in erosa, razjeden, bradavičast obraz, kumarični nos, pošev položene oči s skrivnostnim odsvitanjem, kar še posebej zaslepi nedolžne deklice.

Kolebam, obstanem in zardim, stara navada. Vsaj tri leta je že tega, pa me stisne in zbode v prsih, hoče mi postati slabo, slabo v želodcu, hkrati mrzel pot in val goreče jeze, ker nimam moči, da bi primazala profesorju Koprivcu javno klofuto... Sicer me pa res ni prav nič sram, kar je bilo z mano pred tistim, ampak kar je bilo potem, za tistim. Sram me je zaradi njegove igre in starega. Sploh zaradi vsakršnih podobnih iger. Tu pá si lahko zlomiš vrat in razbiješ glavo, zid bo ostal zid.

Mimo gre. Nič ne vidi, nič ne opazi, nič se ne izda. Pameten človek. Takole si lahko narediš kariero, takole postaneš — nekaj. Ne pa tako, kakor že počenjaš ti, z glavo skozi zid, z glavo v vodo, vse naravnost, bum in čof, ne oziraje se na levo in desno, joj, dekle, kolikokratov ti je bilo že namignjeno, da poslušaj pametne nasvete!

»Poslušaj, Jasna, opazil sem, da si v redu punca. Le nekaj je narobe. Neuglajena si še.«

»Res, gospod profesor? Kako pa to mislite?«

Profesor Koprivc se začudi: »Kako? No, rad bi ti pokazal, kako si pridobiš vstop v družbo.«

»V kakšno družbo?«

»Ti si prezrela za družbo smrkavcev, ki se navdušujejo za pop in Jamesa Bonda ali za LSD. Pokazal ti bom nekaj boljšega.«

Več ni povedal. V tem je bil ravno mik. Radovednost in draž ob žametastem Vstop v družbo. Skrivno vabeče: Vstopi, otrok, v Indijo Koromandijo, glej, čudi se, spoznavaj in uživaj!

Doma je vendar tako dolgočasno! Hiša je zmerom prazna — ali pa polna maminih čenčavih žensk, obskurnih storjic, klobučkov, torbic, vsaj dveh cuckov po zadnji modi ali perzijske mačke, (ah, ta naša Jasna, pomislite, tako brez srca za srčkane živalce!), vse sobe se duše v vonjavah parfumov, posebno ob petkih in torkih, ob ponedeljkih in sredah pa nočem igrati vratarja za očetove paciente, ki imajo seveda dovolj denarja, zato to prepuščam mami, kar je njej zelo prav (naša Jasna, veste, ne pozna nobene olike, kar groza me je pred njenim obrazom, kadar se ravno zgodi, da komu odpre vrata, ojoj, toliko da ne pokaže jezika, le po kom se je vrgla, saj, med nami povedano, tega je kriva Lusi (Lucija je preveč kmečko) — hiša duši kot mora, strogo opredeljen svet, podvržen nikjer označenim etiketam naše moderne družbe (samo socialističnih načel nikjer ne odkrijem, razen v govorih), vzorni red in blaženo obilje, široke mehke postelje za dober počitek in lepe sanje, hrastova jedilnica z zelo podolgovato in velikim mizo s svečniki, da se vsi trije komaj vidimo izza njih in da se komaj slišimo, tako smo vsaksebi (sicer pa se komaj kaj pogovarjamo), skupni obed — to je pa tudi vse. In temu pravimo družina.

In tako me nekega dne zmoti profesor Koprivc, zmoti me nekako sredi kočljivih ugibanj, ali imata papa in mama sploh pravico, da se me lastita, saj le igrata očeta in mamo. Ne smem imeti po svoje urejenih reči, v tem okolju, ki naj bi bilo večji del mojega zasebnega življenja, torej niti kotička urejenega po svoje, kajti naša zvesta Beti poskrbi, da je vse lepo pospravljeno po maminih navodilih — ne smem pripeljati svoje klope v hišo (bog pomagaj, naša Jasna ima strašne prijatelje, veste, same kuštrave kričache, ki bi kar razbijali ob tisti grozljivi glasbi, bog se usmili, le kako je mogoče, da nima nobenega okusa!) pa saj niso moji prijatelji, jaz sploh nimam nobenega resničnega prijatelja (če je to imeti sploh mogoče?), ne smem popivati v svoji sobi, ne smem preveč glasno navijati jazza, še manj Pendereckega, že Stravinski je za mamo »preveč«, kako bi že rekla, ja, »bučč, nepomirljiv« — ne smem glasno prdniti, prosim vas, kaj naj pa še delam doma?

Neuglajena, je rekel profesor Koprivc. Tole se mi dalj časa mota po mislih. Zelo se moti, če me hoče peljati v kako uglajeno družbo . . . Pa se mi le zdi, da za tem tiči nekaj povsem drugega. Čakam in se nekako nebogljen pustim zapeljevati. V razredu se skrivam med glavami, prav zadaj, da bi me ne bi opazil, a me vendar opazuje, kakšen pogled! — Plazi se po meni, prodira skozi obleko, se neprestano odpočiva v mojih nederjih, in, glej, že zvrta po trebuhu dol, in nehote se vsa nekako zvijem na stolu, se s trebuhom pritiskam ob klop v smešnem sramu, da bi mi njegovo kraljevsko oko ne potegnilo še hlačk in bi se počutila popolnoma golo . . . To počenja od ure do ure, ves teden in še naslednji.

V tem času odkrivam svoje telo. Vsa gola strmim v zrcalo in mislim, da sem že dovolj zrela za moškega. Za pravega moškega, seveda za Casanovo. Da mi bo odkril tisto — nekaj boljšega. Drsim z dlanmi po telesu, lepo

počasi od zgoraj navzdol, mehko po koži, vsa sem gladka, po tenkem vratu (tako smešno dolg vrat ima naša Jasna, se vam ne zdi?), mehko mehko čez prsi, bradavici kot rožna popka, ploski trebuh (zato pa bo imela naša Jasna močne boke — to ima po meni), močne svetle dlake, ki skrivajo tisto, rahlo zdrsimo čez in čez stegna (Čemu vaša Jasna ne nosi mini? se čudi Tinca, gospa s pudelčkom, saj ima vendar tako visoke, lepe, ne predebele ne pretanke noge — Ja, pa ji dopovejte, vzdihuje mama), potem se obrnem — tudi zadaj, se mi zdi, je vse v redu, no, prav, zadovoljna sem s seboj. Še stojim tam, pripiram oči, zadaj stoji Casanova in zdaj njegove dlani drsijo po meni in zbude moje prsi, roke, stegna, zbadajoče trzanje v možganih, joj, kar legla bi in se prepustila...

»Nocoj ob sedmih.«

Potem ko mi nekega dne Casanova to odšepeta na stopnišču, se stresem od nog do glave, razburjena stečem domov, se razburjeno preoblačim in v razburjenju polijem po sebi steklenico najslabše kolonjske.

Mlačen dan, čas, ko se lahko hitro slečeš iz nogavic, pasa in lahkega perila, ko se ne dela kurja polt ob dotiku svežine na golo kožo. Najprej pa seveda koktajl, sladko grenčična pijača v brušeni čaši. Casanova zna mešati. In pri tem govori mehko, lepo, kumarični nos ni prav nič grd, koža z vdrtinami in brazdami je zanimiva in — grozljivo privlačna. Tam so široki mehki naslonjači iz pliša, knjižne police iz oreha, vse stene polne knjig, velik klavir z brušeno vazo in rdečimi nageljni, perzijska preproga z nevsiljivimi vzorci. Casanova sede za klavir in zaigra nekaj zelo modernega in zelo vznemirljivega.

»Je to — vaše?«

Prikima in se resno smehlja in igra dalje v počasnem zadržanem ritmu, nekaj takega, se mi zdi, kar bo vsak hip eksplodiralo... Sedim v rdečem naslonjaču in nasproti sta nastežaj razmaknjeni krili vrat in onkraj točno na sredini široka francoska postelja z rdečim puhaštim pregrinjalom, rdeče puhaste preproge, zlati svečniki na stenah — torej oltar z vsem okrasjem, primernim božanskemu erosu... Vse v meni je podobno nevarno zadržanim glasovom, ki jih proizvaja Casanova.

In ko mi ponudi še češnjev liker, ko za hip ujamem skozi brušeno svetlikanje kozarca tisti rdečkasti puh, se vse zavrti v bakanalnem somouničevanju. Glasba doseže svoj vrhunec in se razleti. Zdaj je že za meno, s tipajočimi dlanmi po telesu, ustnice so v vratu. Mižim med obredom slačenja, padam v roke, ki me položijo na tisti puh. Mižim, nočem gledati.

»Ne stiskaj vek! Slišiš? Glej, glej tole!«

Ne morem. Nočem.

»Primi tole — tu!«

Nočem.

Zagrabi me za zapestje, potisne roko naprej, prsti se dotaknejo — samo za hip, ah, to je tisto, mislim, in roka nič ne uboga, nič ne počenjam po svoji volji, stiskam zobe, ustnice, veke, telo je negibno. Kriči, besed ne poslušam, vsa sem zletela nekam v temo, plavam ob robu nekakšnih sanj in prividov, tistih sanj, ki me sredi noči zbujajo z grozo in s kriki. Stiskam

se vase, v svojo lupino z neskončnim strahom, da bi se ta lupina odprla, in stegna vlečem skupaj, ta še prav posebno, saj strah tiči doli v mednožju.

In čakam. Kriči in me tepe. S konci prstov čez bradavici, z dlanmi tleska po trebuhu in stegnih, se znova zaje v vrat, me dviguje, stresa, premetava z razpaljeno sapo, ki jo izdihava vame, mi prisoli nekaj zaušnic, pa ne odprem oči... Končno me nekaj preseka na dvojce, hoče me zadušiti, koleni zletita stran od mene, zatulim od bolečine, izgubim za hip zavest, potonem v sence, in ko od nekod priplavam ven in odprem oči, reže vame gospodovo in surovo, da nimam nobene moči več se upreti.

In čemu neki! V ekstazi, vsa odprta in onkraj sebe. Oviija me rdečkast puh, kakor ogenj zaležejo po meni vrteče se spake golih teles s sten, v mozaični barvni razkošnosti.

Počasi se prebujam. Počasi se stvari umire, ko se spravi z mene. Najprej se razkrijejo mozaični liki, ki pokrivajo vso nasprotno steno, bakanalije golih moških in žensk med pasjimi gobci in vampirji. Tudi Casanova, zdaj v rdeči svileni halji svečenika, ki po žrtveni orgiji dostojanstveno pospravlja sledi, je bil verjetno še malo prej v igri scela podoben tistim vampirjem...

Strašno me je sram. Pravzaprav ne toliko tega, kar sem že počenjala ali kar se je počenjalo z menoj, ampak da mi je bilo vseč, da me je tako prevzelo. Dvignem se na komolce, vsa razbolena, mozeg je len. Stegna se stresajo od napora. (*Dedec ima močne boke in debelo zadnjico.*) Vrže mi moje conjice. V roki drži kozarec, gleda me z zoženimi, poševnimi očmi, ko srka konjak... Ko se oblečem, se zasmije:

»Dobro je bilo. Za prvič kar dobro. Drugič bo še bolje.«

»Nikoli več!« izdahnem in hočem zbežati.

»Res?« Grobo me zagrabi in vrže proti postelji. »Pa še kako boš prišla!«

Potem me dvigne s šapo in me lepo v loku zapodi skozi vrata. Tečem skozi hodnike, po stopnicah, po ulicah, zmršena, besna, jokam, vseeno mi je, ljudi ne opazim, tečem v Tivoli, skozi drevored na neko klop. Besno ihtim in suvam okoli sebe, v Casanovo, mu pulim lase, grizem in brcam vanj, nohte mu zapičim v oči, ga mesarim na koščke.

»Svinja!« vpijem, pa ne odleže. Zdrvim domov, na srečo je hiša prazna, potopim se v kad, zlijem vanjo celo steklenico kolonjske, ampak povsod po telesu so madeži, odtiski, ki so neizbrisljivi.

Ves teden simuliram bolezen in ostanem doma. Bojim se Casanove. Toda ko pride ura, ko se še bolj skrijem za klop, vem, da ne bom imela moči in bom počenila kot koklja, ko se bom znašla sama pred njim. Ne bom mogla mirno prenesti moči človeka, ki milostno deli skrivnostne poglede.

In tako se zgodi. Drugič je res bolje. Počasi postajam domača z rdečim puhom, z golimi liki na steni in na mogočno posteljo že legam z naslado.

Še več. Postajam brezobzirno nenasitljiva. Kot bi se v meni sprostile vse energije, zahtevam zmerom več in več. Zgodi se celo, da me napodi, ker ga preveč utrujam. V neskončnem samougodju si domišljam, da kaj takega, kot sem jaz, Casanova še nikoli ni imel in imeti ne more. Prepričana

sem, da sem ga premagala in je zdaj pravzaprav on moj suženj. Ni več tako gospodovalen in vzvišen, zdaj ne ukazuje, ampak že prosi. Večkrat seveda zdivja in me naseka, meni pa to ugaja in se mu smejem. Potem zmajuje z glavo in pristavi, da je pač najhuje za učitelja, če ga učenec spravi na tla.

In pijem. Za tri akte zapored mu spijem pol steklenice vodke, wiskyja ali konjaka. Prekleta dobro pijačo ima.

Seveda nimam mirne vesti, pa kaj bi z njo! Včasih bi se rada zadržala, pa ne morem. Divjam kot zbežljana kobila, se gonim kakor psica, vrag tiči v telesu, sem kakor balon, ki mora počiti. Kar poje se mi od onegavljanja. (Prosim tekst za popevko.)

Pri vsem tem pa sem čudno navezana na Casanovo. Sploh si ne morem misliti, da bi bilo konec. Opaja me njegov glas, njegova muzika, njegovi globoki, nerazumljivi pogledi, ki spominjajo na Budov smehljaj. Kadar se gola ugrezam v puh in poslušam njegove improvizacije, sem v višavah. Sicer bogve kaj ne razumem te muzike, ampak zdaj vem, da mu pomagam ustvarjati, da bi brez mene česa takega ne mogel narediti; presunja me z nepovezanimi, razpršenimi zvoki, ki zdaj neskončno enolično moledujejo in spet odrezavo, divje bruhajo v kaotičnem plesu. Posnete odlomke na trak potem skupaj poslušava na postelji in Casanova tedaj po navadi zamaknjeno strmi v moje telo. Zgodi se tudi, da nenadoma podivja in me prične tepsti in mučiti... Vživljam se vanj in ne morem si misliti, da bi bilo še kaj več vredno kot glasbeno snovanje. Da bi bilo še kaj tako do kraja vse jemljajoče in razpadajoče; do kraja izpraznjujoče, da kot slepec odtavaš v nič teme, se kakor pijan zaletavaš v gluhi noči, se kakor utopljenec ugrezaš v hladno večnost...

Ali pa sedim s podvitimi nogami in strmim skozi vrata na Casanovo, ki igra v rdeči halji. Pravzaprav ne vidim več Casanove, prepuščam se zvokom, ki mi šepetajo okoli ušes o slasteh ljubezni, dražijo me z nežnim drsenjem, kot bi mi polzel žamet čez prsi. Zaprem oči in se zibljem v omotici; vidim pomladno češnjo na babičinem vrtu in kure in zajce in sebe, kako se veselo majem na tankih nožicah med njimi, kako steguje teta Lucija svoje roke, da bi me ujela, vidim babičen srečni smehljaj, ki se ji kodra na majhnih skodranih ustnicah med sivimi svedrci, ki tesno obrobajo obraz (moj bog, naša Jasna se kar ne more ločiti od tistih kur, zmerom se bojim, da bi je katera ne kavsnila, veste, ampak Lucija, ta porednica, jo nalašč zva blja med kurje drekce...); teta Lucija me končno ujame in med vriščem odleti z mano nekam daleč ven na travnike, na pozlačene travnike, in tam se valjava in cviliva od veselja, in lovim sončne žarke in včasih katerega ujamem in blebetam od sreče, tesno ga držim v pesti, in potem ga mora vzeti teta Lucija v tesno spete dlani, da ji lahko skozi čisto majčkeno odprtino spustim žarek; in tudi dovolim, da ga teta Lucija spusti na svobodo, in vidim, kako vzleti iz njenih dlani zlat metulj nazaj k svojim bratcem. Spet se veselo prekopicavava, to je sreča, prostost, nobenega mamičinega Jasnica, nikar, umazala se boš! nobenega papanovega hladnega, tujega Se že spet potepaš, prosim te, Lu, ne bodi še ti tako avšasta! ampak jaz nikoli ne pustim tete

Lucije na cedilu, nalašč jo tesno tesno objemam in pokažem, da jo imam najraje na svetu, njo in babico, vrt s češnjami in kurami in zajci pa sončni travnik, ki se odpira v neskončnost kakor nebo . . .

Mehko odšepetavajo mimo kot rahli obrisi daljnih prizorov: lepe porcelanaste punčke, ki so me klicale Mama in odpirale in zapirale oči z dolgimi črnimi trepalnicami in ki mi niso nič pomenile, ki sem jih sprejemala za godeve in rojstne dneve in še ob drugih prilikah iz rok tistih ljudi, popolnoma neprizadeto sem jih odlagala kot vse druge igrače na police in v predale, kakor mi je že bilo ukazano, kajti ti ljudje so se mi zdeli zelo podobni igračam, punčkam in pajacem; tu nenadoma Casanova pričara spet nikoli čisto pozabljene Špelce, ki mi jo je spretno sešila babica iz cunjic, natlačenih z žaganjem, teta Lucija pa je napravila oči in nos iz svetlikajočih se gumbov, ustnice našila iz rdeče svile v obliki kroga, okoli glave zavezala rdečo pikčasto rutico, pod vrat pa ji je pripela veliko rdečo pentljo. Špelco sem vlačila povsod s seboj, bila je moj najbolj pridni in najbolj poredni otrok, zelo veliko skrbi in veselja mi je delala, bila je del mene, spala je pri meni, jedla z mano, pri mizi je morala sedeti z menoj na visokem stolčku (Jasnica, otrok moj, tole je pa vseeno preveč, prosim te, vsaj pri jedi nam prizanesi z njo, poglej jo, kako povaljana je, umazana, kakšno strašilo!). Strašilo! Nič bolj strašnega bi si ne mogla izmisliti kot tako obsodbo za ubogo Špelco.

Joj, babice ni več, tudi Špelce ni več! so jokali zvoki (Casanova je ves nad klavirjem, dolgi temni lasje mu visijo nad obrazom, da ga ni videti) — babica je umrla, Špelco pa je odnesel fantek, droben, bled fantek, ki se je odnekod nenadoma pritepel in spet izginil. Moja mama je vrgla Špelco v smetnjak (naša Jasnica ima vendar toliko prekrasnih punčk, ne vem, zakaj se noče z njimi igrati, kaj mislite?) in ker punčke nisem mogla najti, se mi je le posvetilo. Tekla sem dol na dvorišče, prav zadnji trenutek sem pritekla, kajti fant je že izlekel Špelco, in ko sem zavpila, naj mi jo vrne, se je prestrašeno ozrl vame, in potem sva se ruvala, zelo bled in strgan je bil, ampak punčke ni spustil, sovražno me je gledal, in potem me je sunil, da sem padla po tleh, in fant je stekel, vpila sem za njim, da mu bom dala lepih pučk, kolikor jih bo hotel, toliko, da jih še nositi ne bo mogel, zato mu bom dala še voziček, ja, pravi otroški voziček, da bo lahko naložil punčke, samo malo naj počaka, da grem po punčke, lepo ga prosim, na kolenih ga prosim, naj mi vrne Špelco, prosim lepo, če pa ne more drugače, pa naj pride jutri in se bova potem vsak dan skupaj igrala s Špelco, to je vendar moj otrok, zato naj mi ga vrne, za božjo voljo; fant se je res obrnil in ustavil, gledal me je zlobno, posmehljivo, potem je iztegnil jezik, stisnil Špelco k sebi, tako močno, da se je utrgala rdeča pentlja, in pokazal pete . . . Nikoli več nisem videla fanta, nikoli več Špelce. Stekla sem v svojo sobo in pometala vse punčke iz predalov in polic in jih znosila v smetnjak. Postala sem zloben otrok (tako me skrbi Jasna, ne vem, kaj je z njo, zakrknjen otrok, brez hvaležnosti, skratka, divja mačka, ki grize in praska, tega je kriva naša Lusi, bog pomagaj!).

Postala sem zlobna, postala sem enfant terrible, postala sem . . .

Rezek udarec preseka mehko valovanje drobnega zvočnega igračkanja, nežnega šepetanja s svilnatih tapiserij z bakhantinjami, rdeče lučke zakrvave, padem vnic.

»Daj mi nazaj!« rečem.

Rdeči plašč pade z njega, tu je, gol, kosmat, okrogel, grd, vsakdanjež.

»Kaj naj ti dam?« momlja in pripira oči, ki so čisto vsakdanje.

»Daj mi nazaj Špelco in babico, tisti vrt in češnje in kure in zajce mi daj nazaj, dajte mi nazaj!« mrmram, ko se ugrezam pod njim in nič ne čutim in vseeno mi je, ko me muči in tepe, daleč proč sem.

Končno pride čas, da se uresniči, kar mi je nekoč obljubljal Casanova: Rad bi ti pokazal, kako si pridobiš vstop v družbo, nekaj boljšega . . . Zdi se mi, da je za to že dovolj vaje, saj sem postala uglajena. Pri tem nisem prepričana, da sem njegov vzorec, njegovo poslušno orodje, ampak da bi brez mene on ne bil to, kar je zdaj — namreč (po mojih pojmih) velik umetnik.

Še sanja se mi ne, kakšna bi ta družba utegnila biti. V poznem in toplem junijskem večeru z nekaj lune in zvezdami se vsa nestrpna in razburjena napotim proti magnetni pečini. Noge mi klecajo, ko stopim skozi duri v salon z razsipno rdečkasto svetlobo. V njej se giblje v nekakšnem plesu pet golih parov, šesti pa se onegavi na postelji. Casanova, spodobno oblečen v črnem z metuljčkom, zaneseno igra nekaj eksotičnega.

»Strip tease!« zažene in v roke mi porine visok kozarec s koktajlom. Stojim kakor štor ob klavirju, spijem tisto, nikogar ne poznam, oni se vrte naprej, oranžno migotajo v nekem neresničnem svetu, stopili so z mozaične stene in s tapiserij, nasladni vzdihji s postelje, svečnika gorita rdeče, pozor, rdeči signali, postelja je zasedena, potrpite, saj pridete vsi na vrsto, s tal puhte rdeči zublji, obrazi, zgneteni iz voska, podzavestni gibi, telesa se slepo podrejajo ritmu, ki ima magnetično moč. (In ti ljudje bodo jutri čisto običajni ljudje, gledali se bodo v oči in se pogovarjali čisto vsakdanje stvari?)

»No, bo kaj?« pravi Casanova ujedljivo in igra dalje, Vseobvladujoči zvija telesa, mlada ženska telesa, kot je moje, starejša bolj okrogla moška, so bradati in dolgolasi, plešasti in tudi zelo trebušasti . . .

Kozarec postavim na klavir, da zazvenči. Casanova odseka po tipkah, se zavrti in razdraženo sikne:

»Začni!«

»Daj mi še piti!«

»Ne. Zdaj se sleci! Pila boš že še.«

Onadva tam neutrudno mrcvarita sebe in posteljo. Nenadoma je spet vse resnično. Oranžna golota me zaščemi v očeh. Božanski eros postane nekoliko škripajoča postelja z zelo neokusnim puhaštim pregrinjalom, bakalnije po stenah so brez življenja, groteskne zato, da zbujajo poželenja, vsak predmet, vsaka stvarčica v teh prostorih preračunano služi Gospodarju . . .

»Ne bom se slekla.«

»Kakoo?«

»Ne, za nič na svetu ne! Ne in ne in ne!«

»Od kdaj pa si tako čednostna?«

»Od tega trenutka . . . »Razjedeni obraz s kumaro se mi približa. Potem me pograbi za ramena in me odvede v kabinet. Tudi tu ima divan in me vrže nanj. In prične me tepsti. Kumara postane rdeča, spačena od jeze.

»Spusti me, svinja kulturniška!« kričim.

Zavali se name, strga obleko z mene, se zarije vame, me davi, stiska, grize, hrope od besne naslade. V meni pa — nič.

»Spusti me,« izdavam, »drugače te pokozlam.«

Zapne si hlače, pogladi si lase, popravi metuljčka. Planem pokonci, pa me zagrabi za komolec.

»Lepo mirna boš, kajne? Pojdi v salon in spij kozarec! Tam se boš slekla, razumeš? To je v načrtu. Ustvarjam nekaj posebnega, elementarnega. Mar mi nočeš pomagati? Sodelovati? Se sploh zavedaš, da ne gre za navadno ceneno kurbanje, kot ti misliš, marveč za veliko, veliko več? Bistro dekle si, svobodnih nazorov in se kolikor toliko razumeš na umetnost. In pri vsem tem te uvajam v družbo, ti pa delaš čednostne scene.«

»Kakšna družba? Elita? Umetniki? Razumem le to, da si ti svinja in da mi je figo mar tvoja umetnost in vsa tvoja snobovska elita,« se divje rogam.

Ne, ne, ne, saj ni res, ne more biti res! Vse, kar sva midva ustvarjala, sama, toliko večerov, njegova popolna predanost muziki, slast razdajanja, ekstaze, ritem razbrzdanega, prekipevajočega življenja, nenadoma pa vse drugače, konec, čemu so se ti vmešali . . .

Jok mi sili na obraz, ko gledam vanj, ki se mi je nenadoma odkril.

»Če mi še enkrat rečeš kaj takega . . .«

Jezno me porine na hodnik. Tam je izhod! naglo pomislim, ga brcnem v jajca, odletim ko strela in butnem skozi vrata.

Ves svet se je postavil na glavo. Padla sem s svojega zlatega oblaka v praznine dolgega časa. Dom je neznosen, ker je tako nespremenljiv. In komu naj se zaupam? Teti Luciji? Ženska bi končno žensko razumela, ampak sram me je bilo. Žlahta je žlahta in vsega bi bilo med nama konec, če bi me samo enkrat pogledala skrbeče ali pa tako: Smiliš se mi, ljubo dekletce, in bi pri tem seveda ne mislila nič spotikljivega, ne, ne, vse moram sama kako preboleti.

Tik pred koncem šolskega leta pa se mi odkrije vsa resnica. Casanova me položi v treh predmetih. Tudi Pija joče zaradi treh šusov.

Pija? Visokoraslo dekle, zelo dolgi svetli lasje, nosi se po zadnji modi.

Tudi Pija je ležala tam na rdečem puhastem pregrinjalu, pila morda iz istega kozarca, uživala in trpela v nasladah zato, da je pomagala Casanovi ustvarjati (v molu ali duru?), tudi mu je utekla zadnji trenutek. In zdaj se je maščeval. Torej sva dve. Morda še več.

Pija samo joče in trepeti od strahu. Vsega se boji. Beži pred resnico. Zatiska oči in ušesa, čemi v trepetajočem molku, in to vse zaradi tega prekletega strahu: Kaj bodo pa rekli, če se razve?

Z menoj je drugače. Stiskam pesti in tuhtam, kako bi mu prišla blizu, kako bi premagala njegovo navidezno neuničljivost. Mislim, da moram na-

praviti nekaj velikega, nekaj takega, da bo svet onemel. S sebe bom zbrisala madeže, ki so se mi zdeli hujši od pljunkov.

Teden dni pregovarjam Pijo. Končno se vda. Greva k direktorju. Rdi, se čoha, kašlja in sploh popolnoma nemočno šari z rokami sem in tja.

»Če ne vržete te packe z zavoda, bo za vas slabo,« rečem.

»Lepo prosim, umirite se, Andolškova.«

»Moj bog, kaj res nič ne veste o tem?«

Potem le mora priznati, da so že bili nekakšni namigi, ampak on vendar ne more zdaj dvigniti prahu, zavod bi bil strašno osmešen... Razumiva vendar, no, on bo že to uredil tako, da ne bova leteli iz šole, seveda. Samo mirno, mirno kri, dekleta. Sicer pa mora še preveriti...

Tole ni dobro, si misliva. Nezaupljivi sva. Ampak adute imava v rokah medve, ne oni. Mladoletni sva.

Bo že držalo, kdor je mlad, je slep. Ne zmisiliva se, da ima Casanova izkušnje v vseh rečeh. Končno ni toliko neumen; če se že z ognjem igra, opekel se ne bo. Dovolj je spreten.

Čakava. Sprehajava se ob Ljubljani.

Poglej veje, plešejo na vodi! Vrba žalujka pleše,« pravi Pija. »Rada imam ples vrbe žalujke.«

Strmiva na vodo, ki teče komaj slišno in komaj zaznavno se dotika spodnjih vej. Veter jih lagodno razpušča na gladini kot povesma dolgih las.

»Glej,« pravi Pija, »tudi moji lasje plešejo.« In res plešejo njeni dolgi, dimno svetli v mehkem padanju.

»Čemu nimaš dolgih las?« vpraša Pija.

Zmignem. Lasje niso bili nikoli moj problem.

»Si videla tiste punce — tam?« vpraša šepetaje.

»Misliš pri Casanovi?«

»Ja, seveda.«

»Z lasmi so pokrivala goloto. Še kar lepo goloto.«

»Casanova ima rad dolge lase. Na moje je bil nor,« pravi.

Mečeva kamenčke v vodo. Ne mislim več na Casanovo. Ona pa:

»Ti je bilo, no, ti je bilo tisto — všeč?«

»Kako všeč? Pri skupinskem rajanju?«

»Na splošno mislim.«

»Spočetka ja. Ko sva bila sama. Ampak potem — ko sem zagledala tiste trebuhe in gole vile, ki so se stiskale obnje, pa onadva tam, ki sta — no vidiš, ko sem imela priliko videti, kaj sva na isti postelji počela midva s Casanovo — ne več! Kozlanje.«

»Ali veš, da bi lahko nalezli kakšno bolezen?«

»Lahko. Ampak poslušaj, zdaj sva ravno dovolj pokvarjeni, Pija, da lahko začneva pametno živeti.«

Kima in meče kamenčke, lasje ji mehko šepetajo kakor vrbe žalujke na vodi.

»Želim si fanta, Jasna. O, kako si ga želim! Resničnega fanta, ki bi me imel rad. In jaz njega. Zdi se mi, da kar ne morem sama živeti.«

»Izkušena si. Lahko ga boš dobila.«

»Ne bodi cinična! Res si ga želim. Rada bi se zaljubila.«

»Pa se ne moreš, kaj? Jaz tudi ne.«

To je torej problem naju obeh. Menda huje od spolne bolezni... Nočem ji povedati, kako me stiska pri srcu in zato nočem gledati vrbe žalujke ne njenih las, ki tako žalostno plešejo na vodi, ne njenih žalostnih oči.

Nekega dne sva poklicani v direktorjev kabinet. In tam je tudi Casanova. Nekam slovesno resna sta.

Vem. V trenutku, ko se ozrem v Casanovo, v njegovo zbranost, nadvse pomenljiv nasmešek, nekaj kot Kdo pa sta ti dve smrkljici? ali Vaju bom že utišal, cipici! pa direktorjevo avtoritativno zadržanost, ki sta jo bleščeči stekli očal še bolj poudarjali, vse vem, vse vem.

Najini aduti zblede. Nič nimava razen resnice. S to pa si bogve kaj ne moreva pomagati.

Na direktorjev ukaz morava še enkrat vse ponoviti. Pija je zmedena, jaz sem bolj jasna. Nič se nočem olepšati. Menda naju je prav to pokopalo, resnica namreč in doslednost.

»Lažeta!« Casanova. Mirno: »Izmislili sta si, predrznici, ker se nič ne učita.«

Direktor: »Mar vesta, da je to najhujša obtožba, kar si jo moreta izmisliti, mladoletnici?«

»In če je resnica!« zavpijem.

»Laže,« pravi Casanova zelo mirno. »Dokazi?«

Pija zajoka. Krčevito hlipa. Strah jo stresa.

»Dokazi!« histerično vpijem. »Vsi taki se zgovarjajo na dokaze. Pa jim pridi do živega!«

»Torej?« Pomilovalen nasmešek. Kumara se zatrese. Za bogove! Vsa se stresem od groze, kot bi padla v brezno, nobenega izhoda, tale človek je iz železa, ne trene, ampak pod kožo je vendar krvav, nešteto življenj ima, kaj pa drugega, samo poglej obraz, vse ima na njem, saj, in medve, trapi, tega nisva nikoli prav razumeli...

To spoznanje mi dobro de. Sunem Pijo in rečem:

»Nehaj se smeriti! Resnica jima nič ne pomeni. S čim pa naj dokaževa, kakšne svinjarije počenja za zaprtimi vrati? To so privatne štorije.«

Stari se še bolj potegne v višino: »Andolškova, zakaj si izmišljate take zgodbe? Kaj mislite s tem doseči? Ali res to, da ne boste padli?«

Bog, kako je ta človek slep — ali pa naju ima še zmerom za norca! Kako mi v tem trenutku prav nič ne pomeni lastna varnost! Zato patetično iztegnem desnico (ker ne morem drugače usekati) in rečem:

»Nočete razumeti. Sicer pa — pogledjte natančno njegov obraz! Kaj je bolj zgovorno?«

Dosegla sem vsaj to, da molče zazijata vame, zijata in čakata, najprej osuplost, potem onemogla jeza ali nekaj takega, resna in toga, dva spomenika pedagoške morale, smešno slovesna.

»Pojdiva!« rečem in pograbim Pijo za roko. »Tu sva opleli, ali ne vidiš? Sicer pa tale gospod — zamahnem proti staremu — prav dobro ve, kako je v resnici s to zadevo.«

Slišim še: »Če boste natolcevali naprej, Andolškova . . .« Kot bi pobiral razdrobljene delce svoje spoštovane osebnosti.

Zamahnem z roko in od vlečem Pijo k vratom. Pa kaj pomaga, človek ni iz lesa, ne morem ustaviti joka, obe torej jokava, strašno smešni sva tam med vrati, stari govori, govori, drobi se, vse se drobi . . .«

»Glede Casanove bo treba lagati,« pravi Pija pozneje.

»Ti kar, jaz bom pa raztrobila po vesoljni domovini, kdo je pravzaprav ta človek.«

Mojemu papanu je nekaj prišlo na ušesa. (Poslušaj, Lu, tvoj vpliv se je drži. Povem ti, če mi punco skvariš, ne bo dobro zate. Si slišala? Kar voham, da imaš spet ti prste vmes s svojimi nazori.) Zato je naročil moji mami, naj me temeljito spraša. (Take reči znajo ženske med seboj bolje opraviti.) In ker moji mami, ki živi od malomestnih čenč, nisem mogla vsega povedati po resnici, sem napravila iz Casanove mučitelja s cveki, pedagoško pošast, zaradi česar pač ne morem še dve leti zdržati do konca . . . (Ne veste, ljube moje, kako je danes strašno težko imeti edino hčer, ki ti odrašča. Noben nasvet ji ne gre do živega, vse prekucne na glavo. Naša Jasna je v tem pravi mojster. Glasbo ti obesi na klin, pomislite, pa toliko let . . . Mislite, da bo na gimnaziji kaj bolje? Slaba družba, povsod samo slaba družba, profesorji pa se sploh nič ne brigajo, vse leži na naših ramenih. In če pomislim, da smo ji vse dali, kar smo sploh mogli — zakaj je potem narobe? Raje ne mislim, strašno je; lahko se zgodi še kaj hujšega. V našem mestu je družba samomorilcev. Mamila uživajo, skupinski seks. Strašno, strašno.)

Uboga teta Lucija me je prišla za roke in se mi zagledala v obraz.

»Dekletce moje, ne obupuj! Torej so te položili. Nič ne maraj, življenja še ni konec. Brez smisla je, da se zavoljo tega grizeš. Upam, da zate življenje še ni tema, da bi bilo brez smisla. Zato se spoprimi z njim. S kolom, če ne moreš drugače. In moraš zmagati. Če boš v to verjela, boš zmagala.«

Nič se mi ne da vstati. Pretegnem se in globoko zadiham. Ptici cvrkutajo. Tisa. Spet ena. Ptici se zbirajo v tisah. Cvrkutajo.

Fant, ljubezen. Res nič težav nimaš s spolnostjo. Partnerja hitro stakneš, takoj zleze s teboj v posteljo, zdaj je moda igrati se v troje, četvero. Ljubezen, se smejejo. Če se hočeš omožiti, potem je to zaradi otrok ali zaradi partnerja, ki ti je na voljo, kadar si ga poželiš, punčka. Ljubezni pa ni. Iluzija. Pusti to!

Ne vem. Vse je mora.

Ptici se zbirajo v tisah in cvrkutajo. Zakaj se zbirajo? Joj, če bi bila ptica!

Ptice se zbirajo zaradi dolgega popotovanja. Polovica ali manj se jih bo morda vrnilo. Nekaj jih bo omagalo, nekaj jih bodo pojedli, nekaj jih bodo postrelili, nekaj se jih bo izgubilo . . .

Izgubilo. Si in ni te več. Izgineš. Jata mora dalje, nič je ne ustavi na določeni poti, ti pa se nekje izgubiš, onemoreš, padaš v praznino, izgineš.

Mislim, torej sem. Sicer brez fanta in brez ljubezni, kupim si lahko, kar si hočem, in na voljo imam veliko lepih in uporabnih stvari, zelo dobro se mi godi, če je to sploh dobro, kar posedujem in kar zmorem. Pravijo, da

sem za marsikaj talentirana in znam stati na lastnih nogah. In? Je to vse? Je to že dobro za moje življenje?

In ljudje so tako ravnodušni, z mano vred.

Ne, nočem biti ravnodušna! Napit se grem in bom razbijala. Svet je treba razbiti, da ga lahko znova sestavimo, lepšega in boljšega. (Larifari. Zmerom je slabši.)

Vseeno, napit se grem. Takoj.

Le cvrkutajte, ptice, ljubite se, jaz grem v svojo temo. Teta Lucija ima prav: Če je življenje tema, je brez smisla. Ne bom zmagala, ker nimam volje za to, draga moja.

Ne čekajte mi o soncu, ki mora priti za dežjem. Ne čekajte o svetlobi, ki nas mora prežarjati in odganjati temo, kajti mi vsi smo otroci Sonca, rojeni za srečo. Meni sonce posije le za hip.

Napit se grem, pa mi ne bo bolje, samo malo manj mi bo dolgčas. Pija si pomaga s sanjami. Sanjari in si domišlja... jaz tega ne morem. Vidite, ptice moje, jaz tega kratko in malo ne morem, ker je to goljufija, in ko se zbudiš in spoznaš praznino teme okoli sebe, je vse še neprimerno bolj pusto. Zato bo treba ta nesmisel končati, veste. Crkni, če hočeš. Navsezadnje si človek to lahko sebi naredi. Ve si tega ne morete. In vam tudi ni potrebno. Ve poznate radosti bivanja.

»Do-vo-lite?«

Nekaj velikega zraste pred mano, menda lovi ravnovesje, košati črni brki, klobuk postrani, šapaste roke — in vse to se nevarno zamaje in zdrsne na klop, k meni.

Strmim v gmoto, ki zasede skoraj vso klop, mene pa potisne na rob. Preži vame, steguje tipalke, me ovohava, gmota se širi...

Strmim vanj in že ga ni več, razen neovrgljivega morastega ponavljanja, presnove obdajajoče me stvarnosti so z nadihom lepote le slepilo, omama. Zaradi česa naj jokam? Česa naj se veselim? Dobro, hočem spomin, trenutek male Jasnice in Špelce na zlatih travnikih in razgreto teto Lucijo in nekje ob strani vso mirno v migotanje sinjkaste svetlobe babico pod drevesi, in lovim sončne žarke...

?

Nič. Nobenega vznemirljivega opajanja. Vse je tako prekleto resnično sivo. Ni zlatih metuljev, pač pa so sivi ptiči. In jutri bodo črni.

Naj zbežim kamorkoli že, to bo za meno. Ovohavalo in otipavalo me bo. Moj obraz je znamenje, je rdeča luč. Tavam z množico pohajacev, hočem biti kamenček v sipinah, hočem biti bilka med bilkami. Hočem se izgubiti, potoniti, se razpustiti kot kaplja v vodi. Pa nič. Ne morem to biti.

Ptice. Jate. Ne morem z njimi.

Paberek.

»Hej — pun-čka — saj — ni — de-že-ven — dan — ja — ma-lo — se — po-za-ba-vaj-va — če — si — za-to —«

Zatavam v travo, v tiso. Nevidljivi zbor se razbrzdano obdaja iz bohotnega zelenja. Tu si drevo, zmerom mračno zeleno, trdno in košato. Tesno se privijem nate, diham vate, slišim, kako utripaš, kako živiš, slišim skozi

tebe radosten cvrkut selivk, trepetáš od neugnane sle, jaz pa sem pusta in prazna.

»Hej — vra-ga — kaj — pa — po-čen-jaš — si — pi-ja-na — hu-dič
— le — kaj — bo — s — to — na-šo — mla-di-no — —«

Pesmi

Nevin Birsa

SVETLOBNE KLICE NOČI

Na vogalu, izklesanem iz curkov dežja,
se nabira tvoja postava:
z drobnimi kapljami priprši,
te vzpostavlja in odmika
v vibrirajočem ritmu.

Svetlobne klice noči
razpirajo roke v mikroskopu,
ko te opazujem, šepetajoč deževja:
in boš prišla še kdaj,
povrnjena v senco embrija?

A od verig hribovij prinaša plima
nešteto kristalov, čudnih delcev,
vonjev in iker: svetle so
in živé, kakor tvoje, kakor moje.